

AD C. PLINII

LOCVM EX C. 50. LIBRI SEPTIMI

Naturalis Historiæ paraphrasis per Eduardum

Fernandez Iuris Pontificij candidatum,

Regij Hispalensis Conventus

Advocatum.

TQVE ETIAM EGO HUMANA-

narum, optimarumque litterarum studio maxi-

mopere capior, omneque quod ad earum tū cog-

nitionem, tum augmentum conducat, audēdum

decrevi. Conducere autem plurimum libros

C. Plinij de Naturali historia frequenter per le-

gere, nemo studiosus ignorat: Hujus utilitatis

illecebris forsitan delinitus, in locum a multis difficillimum reputatū

incidit, cuius hæc verba sunt.

Atque etiā morbus est aliquis per sapientiā mori.

Quæ quidē aliquibus nodum Gordianum continere videntur, mihi

autem illi illum in scyrpo quærere. Et quamvis prima fronte locus

iste facultatis, tractationisque medicæ videatur, si quidē in eo de mor-

bo, per quem etiam moritur, mentio fit: atque ideo temerē à me factū,

qui juris prudentiæ professor in alienam messem falcem inijcere vi-

dear, tamen quia Plinius ut arbitror hic non agit de morbo, cuius

tractatio peculiariter medicam facultatem requirat, ut in sequenti-

bus apparebit, hanc etiam aleam experiri sum ausus, eiusque rima-

ri sensum: quod si successu carebit.

At voluisse sat est, animum, non opera iacto.

Et præstat inter doctissimos viros succumbere, quam otio torpere.

Prius tamen id vnum omnibus persuasum volo, quod & verissimum

est: me huius loci explanationem non aggredi, ut vllam aliam confu-

sem, sed ut periculum faciam, verum hæc magis ad Plinij mentem

accedat, quod aliorum esto iudicium.

Ad faciliorem, & veram huius loci explicationem, præmittam

dum est, Plinium hoc toto ferme capite fragilitatem, malignitatē quæ humanæ vitæ deplorare, in qua æqua eius pars propter somnum mori similis est: Alterius partis anni infantie ob sensus carentiam, & senectutis in nimium viventis poenam in vita non computantur. Reliquum verò vitæ tempus tot periculorum generibus, tot morbis, tot metibus, tot curis, tot ipsius mortis desiderijs divexari, ut nihil frequentius quàm ipsa mors ab hominibus efflagitetur. Deplorat sensuum hebetudinem, membrorum cruciatus, oculorum ante tempus caliginē, auditus surditatem, crurium titubationem, dentium, quibus sibi ad faciliorem digestionem, quæ à medicis vitæ radix appellatur, defectū: aliaque quam plurima vitæ damna, & incommoda. Atque tandem velut ultra hæc omnia aliud miserabilius addens inquit. Atque etiam morbus est aliquis per sapientiam mori. Id est, propter sapientiā, si ve sapientie causa eiusque studio. Præpositio enim. Per, hic causæ vè ponitur, in quo sensu frequenter ab historicis, & Poetis, frequentius tamen à iure consultis, qui vim, potestatemque verborum optime tenuerunt, usurpatur. Quod vel Latini sermonis tironibus adeo patet, ut nulla indigeat probatione, quamquàm in alicuius refractarij rigiditatē nonnullis auctoritatibus confirmare non absceerit. Ita apud

Ovi. lib.
amor. e-
pisto. ad
Græcin.
Idē in ar
ti. amād
Ora. li. i
carmi.
Od. 3. in
fine.
Idē li. 4.
Odē. 8.
Idē d. li.
Odē. 15.
Dioge.
Laer. in
vit. Dio
ge. Cyn.
l. 2. §. fin
ff. solut.
matr.

Ovidium accipitur.

Perte ego decipior, perte depræhensus inermis.
Et alibi. Ab pereant per quos ista monenda mihi,
Et apud Oratium.

neque.
Per nostrum patimur scelus,
Iracunda Iovem ponere fulmina.
Et alibi. Non incisa notis marmora publicis.
Per quæ spiritus, & vita redit bonis.
Et alibi. Per quas Latinum nomen, & Italæ,
Crevere vires.

Ita apud Diogenem Laertium in vita Cynici ex versione Ambrosij.
Cum igitur repudiatis inutilibus laboribus, naturales insequi, ac vi-
vere beati debeamus, per summam dementiam infelices sumus. Ita
apud Ulpianum in l. 2. §. fin. ibi. Nam ubi non potest per dementiam
contradicere. ff. soluto matr. & apud Paulum in. l. 35. ff. de adopt.
Per

Per adoptionem dignitas non minuitur. Et alibi sæpiissime. Idque erit l. per ad-
Rubrica de eo per quæ factum erit, quo minus quis iudicio fisset, aper- opti. 35.
rius ostendit. Ad rem igitur. Atque etiam morbus est aliquis per ff. de ad-
sapientiam mori. Quasi diceret Plinius, eò fragilitatis, eò malignita. opt.
tis humana perducitur vita, ut in ea. Præter varios morbos, quibus
corpus afficitur, etiam est aliquis, per sapientiam mori, id est, propter
sapientiam tandem in mortem incidere. Quid enim infelicius homi-
ni evenire potest, quam mortem in studio sapientiæ invenire, per quæ
potius immortalitatem nancisci deberet, cum per sapientiam quodam
divinitatis speciem de se præbeat. Dictio namque atque etiam, hoc
loco orationem auget. Cumque superius tot morbos dari Plinius di-
xerit, morbos omnes intellexisse credendum est, qui vel noti sunt,
vel notum nomen habent, & corpus humanum labefaciunt. Postea
vero addens, atque etiam morbus est aliquis per sapientiam mori. De
altioris morbi natura, & qualitate, & qui nec sub illa generali mor-
borum denominatione, nec nomen notum habet, nec simpliciter, sed
aliquo modo morbus est, decet intelligere. Phrasis enim illa, morbus
est aliquis, subsequens dictioni atque etiam. Id aperte innuere vi-
detur. Tandemque de morbo, qui illam humanæ vitæ infelicitatem,
& malignitatem auget. Non tamen eatenus auget morbus cuius
nomen, signa, & curatio diffusè à medicinæ professoribus enuclean-
tur, quatenus ille aliquis, propter quæ ex nimio sapientiæ studio mors
tacite serpit. Ad hæc, favet nimium cum maiestas, tum brevitās
Plinij indicendo, in cuius scriptis incisa potius reperiuntur multa,
quam repetita.

Quod autem per, vel propter sapientiam, & morbus aliquis con-
trahatur, & mors tandem irrepāt, probatur evidenter. Omnes enim
qui litterarum studiis sedulo operam navant melancholici sunt, bili-
que atra vexantur; quoniam ex frequenti mentis agitatione cerebrū
nimis excicatur, cuius causa humor magna ex parte consumitur, qui
caloris naturalis nutrimentum est, unde denique corpus paulatim ta-
bescit, atque enervatur, & dissolvitur. Sed audiamus obsecro doctis-
simum Marsiliū Ficinum hac de re loquentē, cuius verba potius tran-
scribere malui, quam mea minus apta pronuntiare. Is igitur postquā
recensuit causas, quibus litterati melancholici sint, vel fiant: dum

Mars. Fi-
ci. in lib
de stu-
dios. fa-
nit. tue.
c. 4.

humanam prosequitur, inquit, Præterea ob frequentissimum Inquisitionis motum spiritus quoque moti continuè resolvuntur: Resolutos autem spiritus ex subtiliori sanguine instaurari necessarium est. Quæ propter subtilibus, clarioribusque sanguinis partibus sæpe consumptis, reliquus sanguis necessario densus reditur, & siccus, & ater. Accedit ad hæc quod natura in contemplatione, cerebro prorsus, cordique intenta, Stomachum, heparque destituit: Quare alimentis præsertim vel vberioribus, vel durioribus malè concoctis, sanguis inde & frigidus, crassusque, & niger efficitur. Demum nimio membrorum otio neque superflua excernuntur, neque glutinosi, tenaces, fuscique vapores exhalant. Hæc omnia melancholicū spiritum, mestumque, & pavidum animum efficere solent. Maxime vero litteratorum omnium hi atrabili præmuntur, qui sedulo philosophiæ studio dediti, mentem a corpore, rebusque corporeis se vocant incorporeisque coniungunt: tum quia difficilius admodū opus maiori quoque indiget mentis intentione, tum quia quatenus mentē in corporeæ veritati coniungūt, eatenus a corpore disjungere cōpellūtur. Hinc corpus eorum nonnumquā quasi semianimum reditur, atque melancholicum. Hæc Marsilius Ficinus. Quantum autem mæstitia illa animi, melancholiaque undecūque quæsitæ, sanitati, longæque vitæ officiat, aperte docet sapiētissimus Salomō, hoc Proverbio. Sicut tinea vestimētis, & vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi. Et iterū. Animus quædens ætatē floridā facit; spiritus tristis exicat ossa. Id vero quod Marsilius docuit, studio philosophiæ deditos, mentē a corpore rebusque corporeis se vocare, unde corpus eorū nonnumquā semianimum redi, confirmatur mirabili Carneadis philosophi exēplo, qui philosophicis cogitationibus adeo intētus interdū inhærebat, ut sibi, cuius capiendi gratia recubasset, oblivisceretur. Ut scribit Valer. Max. Hinc Minervam, quam sapientiæ præsidem antiquitas constituit, quasi minuentem nervos dictam existimo. Illud item de corporis labefactione propter mentis contemplationem, Marsilius Ficinus à divino Platone ut est eius doctrinæ, & interpretes fidissimus, & propugnator acerrimus, mutuatus est. Is enim in Thimæo ita inquit. Quando etiam ad discendum, investigandumque collectis in unum viribus vehementer incumbit (de anima loquitur) lique facit protinus corpus

Prover.

c. 25. c.

20.

Ibidem.

c. 17. d.

22.

Valerius

Max. tt.

de studi.

Plato in

Thimæo.

cc. finē.

corpus

corpus, & labefactat. Et alibi Socratem Herculi hæc dicentem indu- Idem in
cit, ut & sapientium nostrorum plurimis accidit, ob frequentem ip- Cratylo
sam in rebus per vestigandis revolutionem præter cæteros incerebri Paulo
vertiginem incidisse. Hoc item sensit Aristoteles dum in problem postme-
matibus quærit. Cur homines qui ingenio claruerunt vel in studijs dium.
philosophiæ, vel in republica administranda, vel in carmine pangen- Aristot.
do, vel in artibus exercendis melancholicos omnes fuisse videamus. problé-
ma. sect.
30. prob-
ble. 1.

Quod autem melancholici non tantum à natura, sed etiam ab studio
fiant, patet ex his, quæ disertè prosequitur Marsilius Ficinus, & ex
eo supra retuli. Melancholicos vero fuisse qui ingenio claruerunt,
comprobat Aristoteles exemplo Herculis, quem & atrabili laborasse
ostendit, unde illi ulcerum eruptio prævenit, à quibus mortem in Oeta, Ang. Po
& ortum fabula de virulenta Nesi Centauri tunica habuit, ut scitè li. in lib.
existimat doctissimus Angelus Politianus. Et tot illos suos labores, miscell.
monstraque prudentia, & sapientia, & non corporis viribus domasse c. 90.
constat, ut doctioribus placet. In cuius testimoniū priscigalli mirabili Lucian.
illū effigie pinxerunt, senē, calvum, colore atrū, lingua per terebratū, impræf.
e qua catenula auro, electrove confecta ad multorū hominū aures re- sive Her-
vinctæ erāt. Ut scribit Lucia. & ex coloā. Pica. Tetrوريا et Alci. cu. Gal.
quodā emblēmate graphyce iconē eius cussit, hisq; versib9 ornavit. Io. Pica.
inprisca
celtope
dia. li. 2.

Arcum levatenet, rigidam fert dextera clavam,

Contegit & Nemces corpora nuda leo.

Herculis hæc igitur facies? Non convenit illud,

Quod vetus, & senio tempora canagerit.

Quidquod lingua illi levibus trajecta catenis,

Quæis fissa facileis allicit aure viros?

Anne quod Alcidem lingua, non robore galli,

Præstantem populis iura dedisse ferunt?

Hinc etiam Hercules ipse Musarum appellatus est, fertur enim in instaur.
Grecia. Musagetem fuisse, hoc est, comitem, ducemque Musarum, schol.
A Edemque Herculi Musarum Romæ construxit Sive L. Marcins Fulv. vr
Philippus ut Suetonio placet, sive Fulvius Nobilior, ut Eumenio, vel si. in blio
alijs, qui orationem de instaurandis Scholis inscripsit, ut tradit Ful- theca fa-
vius Ursinus. Et hac etiam inscriptione. Herculis scilicet Musarum mil. Ro.
Romæ denarios cussit Q. Pöponi. Musa. Ut idē Fulv. Ursinus refert. in 1. Pö-
po. fam.

Quiditem

Quiditem obsecro aliud, nisi hoc ipsum per sapientiam mori, poe-
Lucian. te sub Promethæi fabula nobis adstruxerunt, ut ferè omnia phi-
in Pro-losophie dogmata, sub in voluctis fabularum tradidere, dum illū in
methæo rupe Caucasias alligatum, iecurque sive ab Aquila, sive à vulture
Martia. immortaliter ædiscribunt. Quod, & Lucianus refert. De quo
Martialis.

Qualiter in Scythica religatus rupe Promethæus,
Assiduam nimio pectore pavit avem.

Assidua enim rerum naturalium speculatio, nimiumque sapientie stu-
dium, ad quā adipiscendam, rerum omnium requiritur cognitio, ut in-
Iul. Cæs. quit Iulius Cæsar Scaliger. Velut Promethæa quædā Aquila corpus
scal. li. 3. perpetuo rodit. Quod & doctissimus Alciatus Luculenter docuit
Poeti. in emblemate de Promethæo cuius versus sunt.

qui idea
inscribi
tur in
prin.
Caucasia æternum pendens in rupe Promethæus,
Diripitur sacri præpetis vngue iecur.
Et nollet fecisse hominem, figulosque perosus,
Accensam raptò damnat ab igne facem.

Roduntur varijs prudentum pectora curis,
Qui cœli affectant scire, Deūque vices.

Ad cuius explicationem aptiora sunt, quæ superius referuntur, quā
quæ inibi adducit eruditissimus Claudius Minos.

Denique ut huic rei colophonem addam, hoc Plinium proculdu-
bio sensisse mihi intrepidè persuadeo, dum animat verto sententiā
hanc pronuntiatam à viro Philosopho, omnium scientiarum, artiumque
peritissimo. Et cui, (ut refert C. Plinius eius nepos,) erat ære inge-
nium, incredibile studium, summa vigilantia, parcissimus somnus.
Qui neque inter ædendū, neque inter lavandum, neque in ipso itine-
re tempus studijs ullum eripiebat, sed sive per se, sive per aliū librū
aliquem legebat: ut pote qui existimabat, tempus omne perire, quod
studijs non impertiretur. Qua propter quasi de se ipso testimonium
preberet, cuius corpus ex frequenti litterarū studio, mentisque assi-
dua in rebus naturalibus investigatione labe factari, enervari, dissol-
vique persentiret, aliaque dāna de quibus supra, pateretur. Merito
in hanc prorrupt querelam.

Atque etiā morbus est aliquis per sapientiam mori.

Posset

Posset etiam, & nō ille pīde hāc sentētia illis adaptari, qui sapien-
tia, eiusque studiū causa imminētia mortis pericula, immo, & ipsam
mortem aspernati sunt: atque ita per sapiētiā mori ijs sit, propter
sapiētiā studium nullis laboribus parcere, nil intentatū relinquere,
per saxa, per ignes, per mare, per terras per tot discrimina rerum
dum modo sapientiores evaderent, morti se se exponere.

Quod morbus aliquis appellari potest, veluti impotens hic affe-
ctus, & appetitus morbo similis sit. Morbus aliquis in Democrito
Milesio hoc sapiētiā studium existimari potuit, qui eius causa, &
in Aegyptum, & in Persidem vsque ad mare rubrū vt Chaldeos
consuleret profectus est: Nec de sunt, qui dicant, etiam ad Gymno-
sophistas in Indiā, & in Ethiopiā se contulisse. Vt refert Laertius.
Quin etiā sicut scribit A. Gellius, sive Agellius, vt liberius se phi-
losophiā daret, sibi oculos eruit, eo quod arbitrabatur rerū natura-
lium atque divinarum contemplationi impedimento esse: ex quorū va-
ria ad exteriora attentione, animus minus intentus ad investigandū
interius rederetur. Ad hāc, vt sapiētiā studio se totus addiceret,
divitias dereliquit, quarum illi tanta fuit copia, vt pater eius Xer-
cis exercitui epulum praeberet.

Sapiētiā causa Euclides Megarensis mortis periculo se se obij-
ciebat, qui vt Socratem audiret ē Megari Athenas noctu sub mulie-
bris vestitu, ne agnosceretur, profiscicebatur: Capitale enim erat virū
Megarensē Athenis reperiri. Monymus Syracusanus, cum Dioge-
nis discipulus fieri cuperet, neque illi per herum trapezitā liceret,
furore simulato mensā pecuniam abijcere coepit, quorūque à domino
pulsus, illico ad Diogenem se contulit.

Archimedes Agrigentinus, captis Syracusis à M. Marcello, dū
Geometricis machinationibus totamente vacaret à milite occiditur.
Nonne ipsemet Plinius, sapiētiā causa, cuius flagrantissimo teneba-
tur amore mortem sibi paravit: qui vt propius penitusque causas
eruptionis Vessuvij penetraret, à calore cinereque suffocatus diem
suum obiit, vt referunt Plinius Nepos, & Suetonius.

Quid quod, vt sunt hominum varia ingenia, sententiaeque varia,
aliquibus forsitiā placebit, quod & doctissimo Hieronymo Mercu-
riali non omnino displicuit, locum hunc intelligi posse de illis qui
intuitu

Laerti9
in vita

Democ.
A. Gell.
libr. 10.
c. 17.

A. Gell.
vbi sup.

Cice. li.
5. defini.

Valeri.
tt. de stu-
di.

A. Gell.
lib. 4. c.

17. Vale.
tt. de stu-
di.

Dioge.
Lacr. in
vita Mo-
nym.

Pli. lib.
7. c. 37.

Plin. Ne-
pos in e-
pisto. ad
Tacitū.

Sueton.

Trāq. in
libr. de

vir. illu-
str.

Hieron intuitu fallacis sapientie vltro mortem sibi consciverunt. Idque
Mercur. Cleombroto, siue Theombroto Ambraciensi evenit, qui perlecto Pla-
lib. 5. va tonis Phedone, ubi de animæ immortalitate differit, se se sponte præ-
riar. le- cipitem dedit ut scribit Lactant. Firmianus. De quo Ovidius.

Ætio. c. 7 Vel de præcipiti venias in tartara saxo,
Lact. Ut qui Socraticum de nece legit opus.

Ovid. in Et Calano Indo, qui se in rogam nullo cogente coniecit. Diodorus ta-
Ibin. men Siculus variè de illius mortis causa variè sensisse scribit. Alijs-

Diod. si que quam plurimis, quos idem Lactantius refert. Cleanti, Chrysoppo,
cul. lib. Zenoni, & Empedocli, qui in ardentis Etnæ specum intempesta no-
17. §. 9. ste se deiecit, ut cum repente non appareret, ad Deos convolasse,
crederetur. Tamen si multifariam eius mortem Diogenes Laertius

Cice. li. scribat.

2. q. tul Nec de erit cui alter ipsius met Plinij locus id probet. Vbi Gan-
cul. Q. daridum, Calingarūque gētium quinque genera describens, Qui tel-
Cur. & lurem exercent, qui militiam, qui mercimonia, qui rempublicam gu-
alij. Dio bernant: Vltimo ait. Quintum genus celebratæ illic, & propè in re-
do. sicu. ligionem versæ, sapientiæ deditum, voluntaria semper morte vitam
lib. 17. § accenso prius rogo finit. Quamquam ego non video quomodo hoc
9. quintum gentis genus, ex eo quod sapientiæ deditum sit, voluntaria
Lactan. morte vitā finiat, vel esto quod eius causa hi, vel illi sibi mortem in-
firm. li. ferant, propter sapientiam ita mori morbus aliquis sit, quin potius fi-
3. de fals. nis omnium morborum. Hæc mihi visa sunt ad huius loci explica-

sap. c. 18 tionem ad notare, quæ vel equi bonique candidus Lector con-

Plin. li. sulas obsecro, vel aptiora in studiosorum
6. c. 19. utilitatem edat.